

SÍLA ARCHITEKTURY

Dlouhodobě se vedou diskuze, jestli je česká architektura světová. Konkrétně to znamená, může-li se srovnávat s architekturou velikostí obdobných zemí, jako je Rakousko, Švýcarsko či Nizozemí, ale také kupříkladu Dánsko, Norsko nebo Švédsko. Zmíněné státy totiž představují jakousi ideální metu, neboť architektura je v nich už desetiletí soustavně seshora podporovaná, stala se součástí životního stylu a potažmo funguje i coby nástroj státní propagace v zahraničí. Objevuje se v metropolích i na venkově, v obecních budovách, školách, knihovnách, komunitních centrech, sportovištích, setkáváme se s ní na autobusových zastávkách, ale také třeba ve výrobních a komerčních objektech, které jsou navrhovány tak, aby efektivně sloužily i hladce zapadly do svého okolí a případně jej kvalitativně povznesly. Továrna pak vypadá jako přívětivá stavba, kterou si chcete vyfotit jako exponát. Architektura tady není něco navíc, protože už od samého začátku přemýšlení o rozvoji daného území se s ní počítá. Nejvíce je to patrné ve veřejném prostoru: na ulicích, prostranstvích, na cyklostezkách, nábřežích říček i potoků, na nejrůznějších odpočívadlech, vyhlídkových bodech v krajině – a to i tam, kam se poutník dostane jenom výjimečně.

V takové míře se u nás architektura neobjevuje. Stagnujeme a zaostáváme. Zatím se o potřebě kvalitní architektury spíše jenom píše nebo diskutuje, ale chybí opravdová, jasně deklarovaná vůle věci vskutku měnit a prosazovat. Sami architekti to změnit nemohou. Stavební řízení trvají nekolidně déle než samotná realizace. Postavit pěší lávku z Císařského ostrova do pražské Troji trvalo déle než stavba dálničního mostu v Janově. Schází vůle a odvaha efektivně řešit problémy, případně vzít na sebe odpovědnost. Ostatně ještě žádná polistopadová vláda se k architektuře nepřihlásila jako k fenoménu, který je nutné cílevědomě pěstovat, protože zásadně ovlivňuje naše životní prostředí. Stavební zákon a jeho projednávání připomíná spíše estrádu než smysluplnou snahu opravdu zpřehlednit a zjednodušit zbytečnou byrokratickou strukturu. Kdo chce začít cokoli budovat, musí počítat s tím, že si projde existenciální zkouškou, v jejímž průběhu si sáhne až na samotné dno.

Architektura patří na vrchol lidské tvořivosti. Vychází ze země, reaguje na přírodní zákony. Neobejdeme se bez ní stejně jako se ona neobejde bez konstruktérů. Je-li dobře promyšlená a poctivě budovaná, je-li pravdivá, jak to ve své tvorbě demonstrovala Alena Šrámková, může pozitivně působit na chování lidí, může jim dodat pocit bezpečí, navodit stav klidu, či dokonce harmonie. Kvalitní architektura má obrovskou sílu umožňující překódovat zavedenou atmosféru místa a v neposlední řadě nám pomáhá pochopit sebe samotné, provést nás místy, kde se ztrácíme. Nejlepším příkladem, jak se může architektura uplatnit tam, kde slova zpravidla nestačí vystihnout podstatu složitých, namnoze tragických dějů, jsou památníky, jimž je věnována část tohoto vydání Betonu. Lze o nich bez nadsázky říci, že obstojí i v porovnání s mistrovskými díly tohoto žánru uskutečněnými v zahraničí. Zaujme jednak jejich rozmanitost, rozdílná měřítka, stejně jako estetika ztvárnění, přičemž jednotlivé atributy pokaždé reagují na téma či událost, jež mají být připomenuty.

Zvláštní pozornost si pak zaslouží Památník Jana Palacha, jenž vznikl podle návrhu architektů Pavly Melkové a Miroslava Cikána v roce 2019. Pokud se do středočeských Všetat vypravíte, připravte se na nečekaný zážitek. Autorům se podařilo v přestavbě Palachova rodného domu, odkud se vypravil na mučednickou misi, která vyvrcholila sebeupálením na Václavském náměstí, vyjádřit velikost a zároveň ničující dosah jeho gesta. Prosté obydlí nechali proklát ocelovým klínem a jeho interiér proměnili v otevřený duchovní prostor, jenž v návštěvníkovi vyvolává velmi sugestivní pocity, a především řadu otázek. Ocitáte se v kapli lidskosti, již neobhospodařuje žádná církev, a přitom si uvědomujete přítomnost něčeho, co vás přesahuje. Je to dílo vytrhávající z netečnosti a ze stereotypu prožívané každodennosti. Síla architektury odpovídá síle činu, který nikoho nemůže nechat lhostejným.

*Petr Volf
kritik umění a architektury*